

Kinderjaren. Een novelle

Jona Oberski, 1978

'Ik schrok wakker en de sirene loeide. De vorige keer dat de sirene geloeid had, moesten wij onder ons bed kruipen. Er was weinig plaats. Brommend vloog er een vliegtuig over. Mijn buik bromde mee.' Dit is een passage uit de novelle *Kinderjaren* (1978) van Jona Oberski. In dit korte stukje vallen al direct een paar dingen op die kenmerkend zijn voor het boek. Je ziet dat het om een oorlogssituatie gaat. De manier waarop deze situatie beschreven wordt, is anders dan in veel andere oorlogsromans. De zinnen zijn erg kort en de taal is die van een kind. In *Kinderjaren* kijk je dan ook door de ogen van een vijf- of zesjarige joodse jongen naar de verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog.

Debuut

Kinderjaren is het debuut van Jona Oberski, waarin hij zijn eigen ervaringen als kind in de Tweede Wereldoorlog verwerkte. Lange tijd was het zijn enige werk. Pas in de jaren negentig kwamen twee andere romans van Oberski uit, maar deze hebben nooit het succes van zijn debuut gekend. In Nederland beleefde het boek inmiddels de zesentwintigste druk. Niet alleen in Nederland werd *Kinderjaren* goed ontvangen, maar ook in het buitenland was men enthousiast. In 1993 is het boek verfilmd onder de titel *Jonah Who Lived in the Whale*.

Concentratiekamp

Het succes van *Kinderjaren* heeft te maken met verschillende dingen. Vooral het perspectief en de stijl waarin het geschreven is, maken het boek zo bijzonder. Het leven in een concentratiekamp wordt beschreven door een kind, dat niet goed begrijpt wat er precies aan de hand is. In eenvoudige taal vertelt de jongen wat hij meemaakt, zonder de gebeurtenissen verder te interpreteren. De lezer van nu weet wél wat er gaande was, waardoor de kinderlijke beschrijvingen van het concentratiekamp extra schrijnend en indrukwekkend zijn. In recensies over *Kinderjaren* is wel opgemerkt dat de stijl waarin het boek geschreven is, niet per se die van een kind is. Kinderen zijn vaak fantasievol en bedenken er juist van alles bij. In *Kinderjaren* vertelt de hoofdpersoon alleen het hoognodige. Misschien is deze stijl voor een overlevende juist de enige manier om de gruwelijkheden van de concentratiekampen te verwoorden.

Autobiografisch

Een andere verklaring voor de enorme populariteit van het boek is het werkelijkheidsgehalte. Hoewel de schrijver altijd benadrukt heeft dat *Kinderjaren* fictie is, vallen de autobiografische kenmerken niet te ontkennen. Tegelijkertijd zijn de personages in het boek zo algemeen, dat *Kinderjaren* ook het verhaal zou kunnen vertellen van elk ander kind dat in een concentratiekamp heeft gezeten. Net zoals het [dagboek van Anne Frank](#) symbool staat voor de verhalen van alle joden die tijdens de Tweede Wereldoorlog moesten onderduiken.

Ik ging terug naar de andere deur en deed hem weer open. Ik liep naar binnen en stapte over het voorste lichaam heen. Ik klom op de stapel en keek in het bovenste lakenpak. Ik zag alleen een arm. Ik begon het laken los te maken. Buiten hoorde ik ze schreeuwen. Ik trok de arm eruit. De hand leek op die van mijn vader. Ik rukte aan het laken totdat ik het hoofd kon zien. Het hoofd was zwart van de baard. Ik liep van de stapel af en zag aan de zijkant een gezicht. De ogen waren zwart. De wangen mager. De baard kort, zoals van mijn vader. De neus leek er ook op. Ik keek naar de handen. Zij leken op die van mijn vader. Maar het lichaam leek helemaal niet op dat van mijn vader. Iemand pakte mij vast en trok mij mee. 'Ben jij gek geworden? Wil jij doodgaan? Het is heel gevaarlijk. Kom mee. Wij roepen al uren dat je er uit moet komen. Ik zei dat ik mijn vader zocht en dat ik de deur toch niet had opengekreken. 'Jouw vader is hier niet,' zei de jongen. Hij trok mij mee naar buiten, smeet de deur dicht en zei dat ik moest wegrennen. Verderop kwamen wij bij de andere kinderen. Eén van de meisjes zei: 'Jouw vader zit niet eens in een laken.' Ik zei dat hij wel in een laken zat en dat ik het zelf gezien had. Zij zei dat zij het ook zelf gezien had en dat het niet waar was. De jongen die mij had meegenomen zei dat mijn vader daar helemaal niet lag, maar toen de anderen hooëëë riepen en zeiden dat hij zeker bang was geworden, zei hij dat hij het maar zei omdat ik nog zo klein was. Ik zei dat ik groot was, dat ik heus wel wist dat mijn vader daar lag en dat ik hem in het laken gezien had en dat ik hem wel zou aanwijzen aan wie het wilde. Maar niemand wilde. Het meisje zei: 'Als je het dan allemaal best weet, zeg dan eens wat ze doen met de lijken.' Ik zei dat ik dat ook best wist, maar dat ik het niet zou vertellen omdat ik gedaan had wat ik had moeten doen en omdat de proef nu afgelopen was. En als zij het wilde weten, zou ik het haar wel vertellen als zij mee naar binnen zou gaan. Maar dat wilde zij niet en de kinderen riepen hooëëë tegen haar. Daarna liepen wij door en ik mocht bij de groten blijven.

Kind-zijn

In het bovenstaande fragment zie je een belangrijk thema van het boek terug: het kind-zijn en het moment dat je geen kind meer bent. Aan het begin van *Kinderjaren* is de hoofdpersoon een kleine jongen die steeds troost kan zoeken bij zijn ouders. In het concentratiekamp mag hij eerst niet met de grote kinderen meespelen, want hij is nog te klein. Dan sterft zijn vader. De grote kinderen zien hem nu niet meer als klein kind en hij mag meespelen, mits hij

een proef aflegt: hij moet het 'ketelhuis' binnengaan. De jongen heeft het alleen verkeerd verstaan, het is niet het 'ketelhuis' maar het 'knekelhuis'.

Verder lezen

- Bert Peene, 'Jona Oberski. Kinderjaren. Een novelle'. In: A.G.H. Anbeek van der Meijden, J. Goedegebuure, M. Janssens (red.), *Lexicon van literaire werken*. Negentiende aanvulling. Groningen 1993, p. 1-8
- Frans de Rover, 'Op kinderhoogte'. In: *Vrij Nederland* (16-12-1978)
- Andere boeken geschreven vanuit kinderperspectief:
 - M. Behr, *De geur van appels*. Amsterdam 1998. Over een blanke jongen tijdens de Apartheid in Zuid-Afrika.
 - G.L. Durlacher, *Drenkeling*. Amsterdam 1987. Over de kinderjaren van de auteur in nazistisch Duitsland.
 - W. Ruyslinck, *Wierook en tranen*. Brussel 1958. Over een Vlaamse jongen op de vlucht voor de Duitsers in de Tweede Wereldoorlog.
- Vertaling van: M. Behr, *Die reuk van appels*. Kaapstad 1993.
- Informatie en opdrachten over *Kinderjaren* op [Lezen voor de Lijst](#) (+ [docenteninformatie](#)).
- *Kinderjaren* in de [DBNL](#).

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/teksten/kinderjaren-een-novelle>